

## အခန်း (၅)

### အသင်းအဖွဲ့များနှင့် ပုဂ္ဂလိက စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များ

#### ဘားနစ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်

ဘားနစ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြည်သူတို့အား အခမဲ့စာကြည့်ပိဋကတ်ပေးလှူဒါန်းပြုသည့် ပထမဆုံးစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၈၃ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၁ ရက်နေ့၌ အောက်မြန်မာနိုင်ငံမင်းကြီး ဆာချားအက်ဒွပ်ဘားနစ်သည် မိမိပိုင်စာအုပ်များနှင့် ကိုယ်ပိုင်အဆောက်အအုံ (ယခင်ဗဟိုအစိုးရတန်းမြင့်ကျောင်း၊ ယခုဗိုလ်ချုပ်လမ်းနှင့် ဘုရားလမ်းထောင့်၊ အထက (၁) လသာ) တည်နေရာတွင် စာကြည့်တိုက်ကို စတင်တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ တည်ထောင်သူကိုအကြောင်းပြု၍ “ဘားနစ်အခမဲ့စာကြည့်တိုက်” ဟု အမည်တွင်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ တရားဝန်ကြီးဆာဂျွန်ဂျာဒင်း<sup>၁</sup> နှင့် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ပါဠိပါမောက္ခ ချီလဒါးတို့သည် ဘားနစ်စာကြည့်တိုက်သို့ ပထမဆုံးအဖိုးတန်စာအုပ်စာတမ်းများ လှူဒါန်းခဲ့သူတို့ဖြစ်သည်။ မြန်မာလူမျိုးများထံ၌ ငွေတစ်သောင်းတန် ပေမူ ပုရပိုက်များကို ရေစက်ချလှူဒါန်းသူများမှာ ရန်ကုန်မြို့မှ ဦးမြို့နှင့် ဦးဖိုးမျှင်တို့ဖြစ်သည်။

၁၉၂၀ ခုနှစ်တွင် ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တော်များကို ကျပ်ငွေ တစ်သောင်းငါးထောင် (၁၅၀၀၀) ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင်ပုဂံဝန်ထောက်မင်းဦးတင်၏ပိဋကတ်တော်များကို ကျပ်ငွေငါးထောင် (၅၀၀၀- ကျပ်) ဖြင့်လည်းကောင်း ဝယ်ယူထားရှိကာ ဘားနစ်ပိဋကတ်တိုက်ကို ချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။

ဘားနစ်အတွက် ပိဋကတ်တိုက်မပေါ်မီ ရန်ကုန်မြို့တွင် မြန်မာမူဗဟုသုတများကို ဆည်းပူးရေး၊ ဥရောပဗဟုသုတများကိုသွင်းပေးရေးအတွက်ကို ရှင်တော်မင်းကြီးဖယ်ယာကို အမှူးပြု၍ယခု

---

၁။ Sir Charles Edward Barnard  
၂။ Sir John Jardine

သွားကောလိပ်နေရာတွင် ၁၈၇၁ ခုနှစ်၌ဖယ်ယာပြတိုက်ကို ဖွင့်လှစ်ထားရှိခဲ့လေသည်။ ထိုပြတိုက်သည် မြန်မာပြည်အတွက် သက်ရှိသက်မဲ့ ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးတို့ကို စုဆောင်းထားသည့် ပြင်ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးဖယ်ယာ<sup>၆</sup> နှင့် ကာနယ်စလေဒင်<sup>၇</sup> တို့လှူဒါန်းသော စာအုပ်များ မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရနှင့် အိန္ဒိယအစိုးရတို့က အခမဲ့ပေးသည့်စာအုပ်များကို စုဆောင်းထားသော စာကြည့်တိုက် လည်းရှိသည်။ ယင်းစာကြည့်တိုက်သည် ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ပြတိုက်တွင် စာအုပ်များထားရှိရန် စာကြည့်ခန်းတစ်ခန်းတိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ရန် မြန်မာပြည်အစိုးရက ခွင့်ပြုငွေ ကျပ် ၂၀၀၀ ကို ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် ရရှိခဲ့သည်။<sup>၈</sup>

(၁၉၀၄-၀၅) ခုနှစ်တွင် ဖယ်ယာပြတိုက်ကို မူလတည်ရာဌာနမှ ရွှေ့ပြောင်းဖျက်သိမ်းလိုက်သည်။<sup>၉</sup> ထို့ကြောင့် ရန်ကုန်မြို့၌ မည်သူမဆိုဝင်ရောက်ကြည့်ရှုနိုင်သော ပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်သာလျှင်ရှိတော့သည်။ အခြားစာကြည့်ခန်းကလေးများရှိသော်လည်း အသင်းအဖွဲ့များနှင့်သာဆိုင်သဖြင့် အသင်းအဖွဲ့သားများသာ ကြည့်ရှုခွင့်ရှိပေသည်။<sup>၁၀</sup> ဖယ်ယာပြတိုက်မှ စာအုပ်များကိုလည်း ဘားနဒ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်မှရရှိလေသည်။ စာအုပ်အားလုံးမရရှိပေ။ ဘူမိဗေဒရုံးသို့သာ ပို့လိုက်သည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကြီးကို ပထမဆုံးပြုစုသူ ပရိုဖက်ဆာချီဒါး၏ စာအုပ်များကို ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှရရှိခဲ့သည်။ ဒုတိယ - ကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း ဂျပန်များဝင်ရောက်ဖျက်ဆီး၍ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှာ ပျက်စီးလုနီးပါးဖြစ်သွားသည်အထိ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၏စာအုပ်များကို ကမ္ဘာ့မှတ်စာနှင့်တကွ တွေ့ရပေသေးသည်။

၁၈၈၇ - ၈၈ ခုနှစ်တွင် ပါဠိလက်ရေးစာမူ ဌာနအမည်ရှိ အထူးဌာနကို ဤစာကြည့်တိုက်သို့ ပူးပေါင်းခဲ့ပြန်သည်။<sup>၁၁</sup>

**ပိဋကတ်တိုက်စိုး**

ပိဋကတ်တိုက်ကို ပါမောက္ခချားလ်ဒူဒိုင်းဇယ်<sup>၁၂</sup> က အကျိုးဆောင်တိုက်စိုးအဖြစ်

---

၆။ Sir Artheu Phyre  
၇။ Colonel E.B. Sladen  
၈။ Rangoon Gazette, (13 April, 1882), pp. 339 - 340  
၉။ PEARN B.R A History of Rangoon. p.238  
၁၀။ ဇေယျ။ ဘားနဒ်လူမ္မာတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း တွဲ ၁၊ မှတ် - ၇။  
၁၁။ နွယ်ထွန်း (တက္ကသိုလ်) “ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်မှပြန်စာ” လူထုဂျာနယ်မှတ် ၂၀၊ စာ - ၃၄။  
၁၂။ Charles Duroiselle

ဆောင်ရွက် ၍ အမြဲတမ်းဝန်ထမ်းများမှာ ပထမလက်ထောက်တိုက်စိုး၊ ဒုတိယလက်ထောက်တိုက်စိုး စသည်တို့ဖြစ်သည်။

**ရည်ရွယ်ချက်**

ဘားနစ်စာကြည့်တိုက်သည် သိပ္ပံပညာ၊ စာပေသမိုင်းစသည့် အရေးကြီးသော စာပေ ဗဟုသုတတို့ကိုရှာဖွေလိုသူများ၊ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ဝယ်ယူစုဆောင်းလေ့လာခြင်းမှာ မတတ်နိုင်သူများ အတွက် ရှာဖွေဆည်းပူးနိုင်ရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ထားရှိသောကြောင့် စာကြီး၊ ပေကြီးများသာရှိ သည်။ ခေတ်ပေါ်စာအုပ်များနည်းပါးသည်။

ထိုစာကြည့်တိုက်တွင် ဥရောပတိုက်သားစာပေ၊ အရှေ့တိုင်းသားစာပေဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။ ဥရောပတိုက်သားစာပေမှာ ပုံနှိပ်စာအုပ်များဖြစ်သည်။ ရှေးနှစ်ပေါင်း ၂၅၀ - ၃၀၀ လောက်က ပုံနှိပ် သောစာအုပ်များမှစ၍ ခရစ်နှစ် ၁၉၀၀ ကျော်တွင် ရှားပါး၍တွေ့ရခဲသောစာအုပ်များဖြစ်သည်။ တချို့မှာမရှားပါးသော်လည်း တစ်စုံလျှင်ကျပ် ၂၀၀ ကျော် ၃၀၀ ပေးရသဖြင့် မဝယ်နိုင်သောစာအုပ် များဖြစ်သည်။ အချို့အင်္ဂလိပ်မဂ္ဂဇင်းများမှာ ရှေးနှစ် ၁၀၀ ကျော်လောက်က ရိုက်နှိပ်သောစာအုပ်များ မှစ၍ အုပ်စဉ်မပျက်ရှိသည်။ ဘီလပ်အာရှတိုက်အသင်းတော်ကြီးမှထုတ်သော ဂျာနယ်များ၊ ဘင်္ဂလားမှထုတ်သော အာရှဂျာနယ်များ၊ ဘုံဘိုင်မှထုတ်သော အိန္ဒိယရှေးဟောင်းဗဟုသုတဂျာ နယ်များ၊ ဆေးရုံမြို့မှပြင်သစ်ဘာသာဖြင့်ထုတ်သော အရှေ့ပိုင်းရာဇဝင်ဗဟုသုတဂျာနယ်များ အစုံလိုက်ရှိသည်။ အိန္ဒိယပြည် ဆရင်ဟိုမြို့တွင် ၁၈၁၂ ခုနှစ်ကပုံနှိပ်သော မြန်မာ - မာလာယု - ယိုးဒယားအဘိဓာန်ကလေးလည်းရှိသည်။ ဤအဘိဓာန်ကလေးမှာ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ပြီဖြစ်၍ မြန်မာအဘိဓာန်များတွင် ရှေးအကျဆုံးဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အဆိုပါစာအုပ်များကား မြန်မာပြည်နှင့်တကွ အရှေ့အာရှဗဟုသုတရှာဖွေသူတို့အဖို့ တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်အောင်ဖြစ်ပေသည်။<sup>၁၃</sup>

အနောက်တိုင်းဘာသာ၊ အထူးသဖြင့်အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသောစာအုပ်များကို ကတ်တလောက်စာအုပ်ပြုလုပ်၍ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ Renda to catalogue of the Bernard Free Library, No. 1, No.2.. စသည်ဖြင့် အမှတ်စဉ်အလိုက်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ Class A Christian Religion & Theology: Class C History: Class O Politics, Political Economy and Sociology စသည်ဖြင့် Class Z အထိခွဲခြားထားသည်။ အရှေ့တိုင်းသားစာပေများမှာ ပုံနှိပ် စာမူနှင့် လက်ရေးစာမူဟူ၍နှစ်မျိုးရှိသည်။ ပုံနှိပ်စာအုပ်များသည် ၁၂၄၇ ခုနှစ်မတိုင်မီက စာအုပ်များ အထူးများပြားသည်။ (၁၂၃၀) ပြည့်နှစ်မှ (၁၂၆၀) ခုနှစ်ကျော်အထိ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီးသည့် ပြဇာတ်

၁၃။ ဇေယျ။ ဘားနစ်လူမွဲတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ ၂ - ၆။

စာအုပ်များလည်း လေးဆင့်မီရီထဲတွင် ဦးကြင်ဥရေးသားသည့် ဝင်္ကန္တပြဇာတ် (၁၂၃၆) ခု၊ စလေဦးပုညရေး မယ်ကုဝဏ် (ဝိဇယပြဇာတ်) (၁၂၅၀) နှင့် ဓားပိန်ဆရာဦးမောင်ကြီးရေးသည့် မောင်ဥက္ကံကံဆိုး ပြဇာတ် (၁၂၆၀) ခုတို့ရှိလေသည်။

လက်ရေးစာဘက်တွင် ပေ၊ ပုရပိုက်၊ စက္ကူ ဟူ၍သုံးမျိုးရှိသည်။ ဘာသာစကားများအားဖြင့် ပါဠိ၊ ဗမာ၊ မွန်၊ ကရင် ဟူ၍လေးမျိုးရှိသည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်တည်စက၌ပင် အစိုးရစရိတ်ဖြင့် ရန်ကုန်အစိုးရကျောင်း ပါဠိပါမောက္ခဆရာကြီး ပွဲရှားအား မြန်မာနိုင်ငံတော်အရပ်ရပ်သို့စေလွှတ်၍ ရှိသမျှ ပေ၊ ပုရပိုက်၊ လက်ရေးမူအားလုံးတို့ကို စုံစမ်းအစီရင်ခံစေပြီးလျှင် အလှူခံ၍ရသောမူ၊ ဝယ်၍ရသောမူ၊ ကူး၍ရသောမူများကို သို့လှောင်ထားခဲ့လေသည်။ ထို့ပြင်မြန်မာစာကူးဆရာ၊ မွန်စာကူးဆရာများအမြဲထား၍ရသမျှတို့ကို အမြဲမပြတ်ရေးကူးဖြည့်သွင်းစေလေသည်။ သို့ဖြင့် ချောင်ကြိုချောင်ကြားတွင် တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်နေသော ရှေးမူဟောင်းများစွာတို့မှာ မပျောက်မပျက် တည်ရှိခဲ့လေသည်။ ဤကျေးဇူးကြောင့်အဖိုးတန်ရှေးမူဟောင်းမြန်မာစာကောင်း များကိုကျွန်ုပ်တို့ ဖတ်ရှုနေကြခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း အရေးကြီးသော ပျို့၊ ကဗျာ၊ သမိုင်း၊ ရာဇဝင် စသည့် စာအုပ်တို့၌ “ဘားနဒ်မူ” ဟု ကမ္ဘာလှည့်လျက်ပါရှိနေခြင်း ဖြစ်ပေသည်။<sup>၁၄</sup>

စဉ်	ခုနှစ်	အစိုးရမှထောက်ပံ့ငွေ ကျပ်	မြို့နီစီပယ်ထောက်ပံ့ငွေ ကျပ်	ပိဋကတ်တိုက်ပြုစုသူဦးရေ
၁။	၁၈၉၇	၃၀၀၀	-	၃၀၃၈ ယောက်
၂။	၁၉၁၃	၂၅၀၀	၅၀၀	
၃။	၁၉၂၂	၇၅၀၀	၅၀၀	၁၂၃၉ <sup>၁၅</sup> * ယောက်
၄။	၁၉၃၀-၃၁	-	-	၁၉၃၁ <sup>၁၆</sup> ** ယောက်
၅။	၁၉၃၄-၃၅	၄၀၀၀	၃၆၀၀***	

၁၄။ ဇေယျ။ ဘားနဒ်လူမွဲတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ ၂ - ၆။  
 ၁၅။ "Administration Report, For the year" 1921 - 22, p.173  
 ၁၆။ "Administration Report, For 1 Fe Year" 1930 - 31, p.107  
 \* စာအုပ်စုစုပေါင်း ၁၁၃၆၆ အုပ်၊ လက်ရေးစာ ၅၀၀၀ ကျော်  
 \*\* စာအုပ် ၆၃၂၂ အုပ်၊ ရာသီစာ၊ မြန်မာ ၈၂၃ ယောက်၊ အိန္ဒိယလူမျိုး ၆၅၃ ယောက်၊ ဥရောပတိုက်တွင် အင်္ဂလိပ်အင်ဒိယန်း ၂၇၉ ယောက်၊ အခြားလူမျိုး ၁၇၆ ယောက်ဖြစ်သည်။  
 \*\*\* ရန်ကုန်ကော်ပိုရေးရှင်းမှ ထောက်ခံချက်၊ စာအုပ်လယ်ဂျာနယ်ကျွေး ၁၄၈၅ ကျပ်ဖြစ်သည်။

ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ၏ နှစ်စဉ်ထောက်ပံ့မှုကိုရရှိခဲ့သည်။ ၁၉၂၉ ခုနှစ်မှစ၍ တစ်နှစ်လျှင်ကျပ်ငွေ ၈၀၀၀ နှင့် မြူနီစီပယ်က ကျပ်ငွေ ၃၆၀၀ ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ် ပညာမင်းကြီးစဉ်း လက်ထက်တွင် ထောက်ပံ့ကြေးကျပ်ငွေ ၅၀၀၀ သို့လျှော့ချခဲ့လေသည်။ ၁၉၄၀ ပြည်နှစ်အကုန်တွင် ဤပိဋကတ်တိုက်၌ရှိသော စာအုပ်စုစုပေါင်း ၂၀၃၀၅ အုပ်ဖြစ်၍ လက်ရေးစာမူစုစုပေါင်းမှာ ၇၅၈၈ ဖြစ်သည်။

**အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့**

ပိဋကတ်တိုက်ကို ဘားနဒ်အလွတ် ပိဋကတ်တိုက်ဟုခေါ်တွင်စေ၍ အများပြည်သူအခမဲ့ ကြည့်ရှုလေ့လာခဲ့ကြသည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် အစက ပညာရေးဆင်ဒီကိတ်အဖွဲ့ကအုပ်ချုပ်သည်။<sup>၁၇</sup>

ထို့နောက် “ဘားနဒ်အလွတ် ပိဋကတ်တိုက်အုပ်ချုပ်မှုလူကြီးအဖွဲ့” ဟုခေါ်သော အဖွဲ့တစ်ခု ကအုပ်ချုပ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့တွင် လူကြီးကိုးဦးရှိသည်။ အစိုးရဘက်မှသုံးဦး၊ တက္ကသိုလ်ကောင်စီမှ သုံးဦးနှင့် ရန်ကုန်မြူနီစီပယ်မှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြသည်။<sup>၁၈</sup>

**ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်**

ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်သည် အခန်းလိုက်ကန်သတ်မှုရှိသည်။ မြန်မာစာဌာနအခန်းသည် နံနက် ၉ နာရီမှ ညနေ ၄ နာရီအထိဖွင့်သည်။ ခေတ်စာအုပ်များထားသည့် အခန်းမှာမူ နေ့လယ် ၂ နာရီမှ ၄ နာရီအထိသာဖွင့်သည်။ အပြင်ခန်းတွင်ထားရှိသော ပေပုရပိုက်များကိုအပြင်သို့ထုတ်မငှားသောကြောင့် အချိန်ပိုဖတ်ရှုခွင့်ပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။ စာကူးလိုသူတို့သည် သက်ဆိုင်ရာတွင် ခွင့်တောင်း၍ ကူးယူနိုင်သည်။ အတွင်းခန်းသည် သက်ဆိုင်ရာမှအခွင့်ရသူများ ပိဋကတ်တိုက်မှ စာအုပ်များကို အိမ်ငှားခွင့်ရှိသူတို့အတွက်ဖြစ်သည်။ စာနယ်ဇင်းများကိုမူ မငှားပေ။ သီးသန့်ဗီရိုများ ဖြင့်ထားရှိသည်။

ထို့ပြင် Z Library ဟူသောဗီရိုများသီးခြားရှိသည်။ ယင်းတို့ကိုငှားလျှင်အာမခံကြေး ၂၀ ကျပ်ပေးရသည်။ ZZ ဗီရိုထဲမှစာအုပ်များကိုမူ လုံးဝထုတ်မငှားပေ။ ထိုအထဲတွင်အလွန်ရှားပါးသော မြန်မာပုံနှိပ်များရှိသည်။ ယခုအခါ ထိုစာအုပ်အချို့မှာ အင်္ဂလန်ပြည်အိန္ဒိယသံရုံးစာကြည့်တိုက်တွင်ရှိသည်။

၁၇။ သန်းထွတ်၊ ဦး။ “မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ခရီး”၊ ပညာလောကစာစောင်၊ (အောက် ၁၉၇၂) စာ ၄၅  
- ၅၂  
၁၈။ နွယ်ထွန်း (တက္ကသိုလ်) “ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်မှပြန်စာ” လူထုဂျာနယ်၊ အမှတ် ၂၀၊ စာ ၃၄

၁၉၄၂ ခုနှစ်၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဒဏ်ကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်မှာ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ စာအုပ်ပေါင်း ၂၀၃၀၅ အုပ်ရှိရာ၊ ၆၀၀၀ မျှသာစုတ်ပြု၍ပြန်ရသည်။ ပေစာပေါင်း ၇၅၈၈ ဆူရှိသည့်အနက် ၁၅ ဆူပျောက်ဆုံးသွားလေသည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ရှိ မြန်မာပြည်ဆိုင်ရာစာအုပ်စာတမ်း၊ ပေ၊ ပုရပိုက်နှင့် လက်ရေးစာမူများ ဖော်ပြရပါမူ -

စဉ်	အမျိုးအစား	ဦးရေ
၁	ဗမာဘာသာစာအုပ်	၁၃၂၉
၂	ဗမာဘာသာစာပေ	၃၆၉၄
၃	ဗမာဘာသာပုရပိုက်	၁၅၉၆
၄	ဗမာဘာသာလက်ရေး	၃၆၇
၅	ရှမ်းလက်ရေး	၂၅
၆	မွန်လက်ရေး	၆၁၉
၇	မွန်စာပေ	၅၅၉

၁၉၄၀ - ၄၁ ခုနှစ်တွင် ပြင်ပသို့တူးရမ်းခွင့်မရှိသည့် ကျမ်းစာစာအုပ်များကိုလာရောက်လေ့လာဖတ်ရှုသူပေါင်း ၁၁၁၇၈၅ ဦးရှိသည်။ ပေစာဖတ်သူ ၆၂၆ ဦးရှိသည်။

ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်ကို အစိုးရပညာရေးဆင်ဒီကိတ်က အုပ်ချုပ်၍အစိုးရနှင့် မြူနီစီပယ်အဖွဲ့က နှစ်စဉ်ထောက်ပံ့ကြေးပေးခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်ကိုလည်း ရန်ကုန်မြူနီစီပယ် အဆောက်အအုံအောက်ထပ်သို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြောင့် စာအုပ်စာတမ်းနှင့် ပိဋကတ်တန်းဖိုး ၉၀% ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ကို ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် မြူနီစီပယ်အဆောက်အအုံမှ ရွှေတိဂုံဘုရားလမ်း ရှိဂျူဗလီရုံးသို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင်ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်ကို ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနက အမှုထမ်းအနည်းငယ်ထပ်မံဖြည့်စွက်ကာ “အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်” ဟုအမည်ပေး၍ ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

ဘားနဒ်အမဲပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် မြန်မာပြည်စာကြည့်တိုက်သမိုင်းတွင်လည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှမြန်မာခေတ် စာကြည့်တိုက်များတွင်လည်းကောင်း အရေးပါအရာရောက်ဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ မြစ်ဖျားခံရာ ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်၏အစသည် ရန်ကုန်မြို့

ကော်မရှင်နာလမ်း၊ အစိုးရကျောင်း (အထက - ၁ လသာ) ၌ အမိုးချွန်ချွန်နှင့် သစ်သားအဆောက် အအုံကလေးတစ်ခုမှ အခြေတည်ခဲ့ပါသော်လည်း ခေတ်သစ်မြန်မာစာပေသမိုင်းသည်ပင် “ဘားနဒ်” အမည်မပါဘဲမပြည်စုံနိုင်ပါ။ ၁၉ ရာစုနှောင်းမြန်မာစာပေသည် ပေ၊ ပုရပိုက်မှပုံနှိပ်စာအုပ်အဖြစ် ပြောင်းရာတွင် ဘားနဒ်အခမဲ့စာကြည့်တိုက်ရှိ ပေ၊ ပုရပိုက်များ၏အကူအညီကို ယူခဲ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့်မြန်မာစာပေပုံနှိပ်လောကတွင် “ဘားနဒ်” ဟူသောဝေါဟာရကို အမြဲတွေ့နေရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်နှင့်ကင်းသောမြန်မာပညာရှိဟူ၍ မရှိသလောက် ဟုဆိုနိုင် ပါသည်။<sup>၁၉</sup>

ကျမ်းပြုဆရာအောင်၊ သဘင်ပညာရှင်သုတေသီဦးနု၊ ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၊ ဆရာ ဇေယျ (ဦးယော)၊ သိပ္ပံမောင်ဝ စသောမြန်မာမူလိုက်စားသူများ၏ မှီခိုအားထားရာ ဌာနကြီးသည်ကား ဘားနဒ်အခမဲ့ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်သည်။

ဘားနဒ်အခမဲ့ပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို မူလတည်ထောင်သူတို့၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာမူ မြန်မာယဉ်ကျေးမှုနှင့် မြန်မာ့ဓလေ့မတိမ်ကောမှုအတွက် “ဘားနဒ်မူ” ဟူသောစကား သည်အခွင့်ရှည်စွာ ဥဒါန်းတွင်ရစ်နေမည်ပင်ဖြစ်သည်။ စာရေးဆရာကြီးဇေယျက “ကျွန်ုပ်တို့မှာ ကံအားလျော်စွာ ကောလိပ်ကျောင်း၊ ယူနီဗာစတီကျောင်းများသို့မရောက်ဖူးခဲ့ပေ။ သို့သော် ဘားနဒ်တိုက်ကြီးကား ကျွန်ုပ်တို့ဆင်းရဲသားများအတွက် ပိုက်ဆံတစ်ပြားတစ်ချပ် မကုန်စေဘဲ အထက်တန်း ဗဟုသုတများကို ဝေငှဖြန့်ဖြူးသွားသော ဆင်းရဲသားလူမွဲတက္ကသိုလ်ကြီး ပင်ဖြစ်သည်။ ခမ်းနားလှ သောကောလိပ်တက္ကသိုလ်ကျောင်းတွင် စာမသင်နိုင်ခဲ့သော်လည်း လူမွဲ တက္ကသိုလ် ဘားနဒ် ကျောင်းထွက်ဖြစ်ရသည်ကို ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ကားဂုဏ်ငယ်သည်ဟုမထင် ဘားနဒ် ဖွင့်ပြသွားသော မြန်မာမူလောကကြီးကျယ်ဝန်းပြန့်ကမ္ဘာစာပေဗဟုသုတကျယ်ဝန်းပုံများကို မြင်လိုက် ဖူးသည်ပင် ကျွန်ုပ်တို့မှာပီတိသောမူလေးဖြစ်လျှင် ဂုဏ်တက်နေမိပေကြောင်း”<sup>၂၀</sup> ဟူ၍ရေးသားခဲ့ လေသည်။

အခမဲ့ပိဋကတ်တိုက်

၁၈၈၅ ခုနှစ်သီပေါမင်္ဂလာရာ ကြီးပါးတော်မူပြီးသည့်နောက် မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံး သူ့ကျွန်ဘဝသို့ရောက်ခဲ့ရသည်။ ပညာရေး၊ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးမှစ၍ အဘက်ဘက်မှ ညံ့ဖျင်းလာ ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယပြည်ထဲသို့ သွတ်သွင်းကာ အင်္ဂလိပ်က အထက်၊

၁၉။ ဇေယျ၊ မောင်။ “အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ နှစ် ၄၀ ခရီး” ရွှေဝတ်မှုန်၊ တွဲ ၃၊ မှတ် ၁၊ ၁၉၉၂၊ စာ-၁၀၆။  
၂၀။ ဇေယျ။ “ဘားနတ်လူမွဲတက္ကသိုလ်” ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ-၆။

အလယ်ကကုလား၊ အောက်ဆုံးဗမာဟူ၍ပင်ဆိုရလောက်အောင် ကျွန်အောက်က သဘောကံဖြစ်ခဲ့ရသည်။ မြန်မာပြည်သူ ရှင်လူအပေါင်းတို့မှာ တိုင်းတစ်ပါးမှအရိပ်အငွေ့များအောက်၌ မိန်းမောတွေ ဝေနေကြသည်အချိန် ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်းကြီးသည် ခရစ်ယာန် လူငယ်များအသင်း (Young Men's Christian Association) နည်းစနစ်ကို မူထား၍ ငွားငွားစွင့်စွင့် ရင့်ရင့်သန်သန် ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် လျှောက်ကျကုန်ခန်းနေသောကြောင့် မြန်မာ့စိတ်ဓာတ်သည် ပြန်လည်အားတက်အသက်ဝင်၍ လာခဲ့ပါသည်။

**အသင်းတည်ထောင်ပုံ**

၁၉၀၆ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် အမှတ် ၈၆၊ ၂၈ လမ်းရှိ ဦးမောင်ကြီး၏နေအိမ်၌ ဦးဘဘေ (ဘကြီးဘဘေ)၊ ဦးဘရင် (ဒေါက်တာဘရင်)၊ ဦးမောင်ကြီး (ဆာမောင်ကြီး) တို့ဦးဆောင်၍ စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အသင်း၏အမည်ကို “ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း” အင်္ဂလိပ်ဘာသာအားဖြင့် (Young Men Buddhist Association) ဟုခေါ်သည်။ လွတ်လပ်ရေးအစ ဝိုင်အမ်ဘီအေက ဟူသောအဆိုနှင့်အညီ ဝိုင်အမ်ဘီအေခေါ် ဗုဒ္ဓကလျာဏယုဝအသင်းကြီးသည် မြန်မာလွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်း၌ ရှေ့တန်းတစ်နေရာကပါဝင်ခဲ့ပေသည်။ လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးသည့်နောက်ပိုင်း၌ မူ အမျိုးဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာတည်းဟူသော လုပ်ငန်းကြီးလေးရပ်ကို အစဉ်တစိုက်အားသွန်ကြိုးပမ်းအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

**အသင်းတိုက်၏အသွင် ၃ မျိုး**

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ဦးချစ်လှိုင် (ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ) သည် သတိုးသီရိသုဓမ္မ ဆာဦးသွင် ပိုင်သောအမှတ် ၇၇ ရေကျော်လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့ရှိ သစ်သားအဆောက်အအုံကို ငွေကျပ်တစ်ထောင်ငါးရာဖြင့် ဝယ်ယူလှူဒါန်းခဲ့သည်။

၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် ဦးဘဘွား (ပြည်တွင်းရေးကြောင်း သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးအဖွဲ့) က သစ်သားအဆောက်အအုံကိုဖျက်၍ တစ်ထပ်တိုက်အဆောက်အအုံကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ခဲ့ရာ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင်ပြီးစီးခဲ့သည်။

၁၉၈၆ ခုနှစ်၊ ယခုလက်ရှိဥက္ကဋ္ဌဦးသန်းမောင် (မဉ္ဇူသက) လက်ထက်တွင် တစ်ထပ်တိုက်မှ နှစ်ထပ်တိုက်အဖြစ်သို့ တိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ခဲ့ရာ ၁၉၈၇ ခုနှစ်တွင်ပြီးဆုံးခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် ၄၂ လမ်းရှိ အမှတ် ၃၆/၄၀ ဆောက်လက်စအဆောက်အအုံကို ရန်ကုန်မြို့၊ ကုန်ဈေးတန်းနေသခင်ဘဌေး နှင့်ဒေါ်စိန်ခင်မိသားစုတို့က ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းအား လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ယခုလက်ရှိဥက္ကဋ္ဌဦးသန်းမောင် (မဉ္ဇူသက) လက်ထက် ၁၉၈၆ ခုနှစ်တွင် အခန်း ၁၂ ခန်းပါရှိသော သုံးထပ်အဆောက်အအုံကြီးအဖြစ်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။



**အသင်းတံဆိပ်**

ဤအသင်းတံဆိပ်သည် စက်ဝိုင်းနှစ်ခုအလယ်စကြာတံဆိပ်ပုံနှင့် စကြာ၏လက်များတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေစာလုံးများပါရှိသည်။ ယင်းအောက်၌ ၁၂၆၈ - ၁၉၀၆ ခုဟုရေးထိုးထားသည်။ စက်ဝိုင်း နှစ်ခုအလယ်တွင် “ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း” ဟူ၍လည်းကောင်း အောက်ဘက်တွင် “ရန်ကုန်မြို့” ဟုလည်းကောင်းပါရှိသည်။

**အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်**

အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (၁) ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ သာသနာတော်အစဉ်သန်ရှင်းတည်တံ့ပြန်ပွားအောင်ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၂) ဗုဒ္ဓဘာသာစာပေ၏ ပရိယတ္တိကိုနိုင်ငံနှင့်အဝန်း တိုးတက်ကြီးပွား ပျံ့နှံ့ထွန်းကားလာ စေရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၃) ဗုဒ္ဓသာသနာတော်များကို နည်းလမ်းတကျသင်ကြား၊ လေ့လာ၊ အားထုတ်၊ ဆည်းပူးခြင်း များဖြစ်မြောက်တိုးတက်လာစေရေးအတွက် ချီးမြှင့်အားပေးဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၄) ဗုဒ္ဓဘာသာအချင်းချင်းကူညီရိုင်းပင်း၍ ညီညွတ်စွာဆက်ဆံဆောင်ရွက်သည့် စိတ်ဓာတ် များအဆင့်အတန်းတိုးတက်မြင့်မားလာစေမည့်အကြောင်းများကို အားပေးကူညီရန်၊
- (၅) အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာရပ်များ၏အကျိုးစီးပွားကို အားကြီးမာန်တက် ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၆) အသင်းသားများနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် လူငယ်လူရွယ်များ၏ ကာယ၊ ဉာဏ၊ စာရိတ္တနှင့် အမိတ္တဗလတို့ တိုးတက်မြင့်မားလာရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၇) အသင်းဝင်အပေါင်းတို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးမေတ္တာတရားရှေ့ထား၍ ချစ်ခင်လေးစား ကြည်ဖြူစွာပေါင်းသင်းဆက်ဆံမှုများ ဖြစ်လာကြစေရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန် တို့ဖြစ်သည်။

**အမှုဆောင်အဖွဲ့**

အသင်း၏တာဝန်နှင့် လုပ်ငန်းကိစ္စအဝဝကို ဆောင်ရွက်ရန်အသင်း၏နှစ်ပတ်လည်အစည်း အဝေး၌ အောက်ပါအတိုင်းအမှုဆောင်အဖွဲ့ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်။

- (၁) ဥက္ကဋ္ဌ ၁ဦး
- (၂) ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ ၄ဦး
- (၃) အထွေထွေအတွင်းရေးမှူး ၁ဦး
- (၄) တွဲဖက်အတွင်းရေးမှူး ၄ဦး

- (၅) ဘဏ္ဍာရေးမှူး ၁ဦး
- (၆) စာရင်းစစ် ၂ဦး
- (၇) စာကြည့်တိုက်မှူး ၁ဦး
- (၈) အမှုဆောင်လူကြီး ၁၅ဦး

**စာကြည့်တိုက်မှူး**

စာကြည့်တိုက်မှူး၏တာဝန်ဝတ္တရားများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (၁) အသင်းမှဝယ်ယူလှူဒါန်းရရှိသော ပိဋကတ်ဟောင်းများ၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို စနစ်တကျမှတ် ပုံတင်စာအုပ်ပြုလုပ်ထားရမည်။
- (၂) ကျမ်းစာအုပ်၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို အလွယ်တကူကြည့်ရှုစစ်နိုင်ရန် ဘာသာရပ်များ ခွဲထားရမည်။
- (၃) အသင်းပိုင်ကျမ်းများ၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို အခါအားလျော်စွာစစ်ဆေး၍ သုတ်သင် သန့်ရှင်းမှုပြုရမည်။
- (၄) အသင်းပိုင်ကျမ်းစာအုပ်များကို အသင်းဝင်များအား ငှားရမ်းခွင့်စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်၍ ငှားရမ်းရမည်။ စာအုပ်များငှားရမ်းသော မှတ်ပုံတင်စာအုပ်ထားရှိပြီးသတ်မှတ်ရက်တွင် ပြန်မအပ်ပါက သတိပေးနှိုးဆော်တောင်းခံရမည်။
- (၅) မူရင်းကျမ်းစာအုပ်များပျောက်ဆုံးလျှင် အစားဝယ်ယူထားရှိရေးသော်လည်းကောင်း၊ စာကြည့်တိုက်တွင်ထားရှိသင့်သော ကျမ်းစာအုပ်များပေါ်ထွက်လာသောအခါ၌ သော်လည်းကောင်း ဥက္ကဋ္ဌအား တင်ပြ၍ဝယ်ယူဖြည့်သွင်းရမည်။
- (၆) အသင်းမှထုတ်သောစာအုပ်များကို စာရင်းသီးခြားပြုစုထားရှိ၍ရောင်းရသော ငွေစာရင်း များနှင့် လက်ကျန်စာရင်းမှတ်တမ်းများကို ပြုစုထားရှိရမည်။ လစဉ်လက်ကျန်နှင့် ရောင်းရငွေရှင်းတမ်းကိုအမှုဆောင်အဖွဲ့ အစည်းအဝေးသို့တင်ပြရမည်။

**ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်များ**

ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်များကို ၁၉၀၁ ပြည့်နှစ်မှစပြီး အနယ်နယ်အရပ်ရပ်တွင်ဖွင့်လှစ် ခဲ့သည်။ ထိုခေတ်မှ ယနေ့ထက်တိုင်စာအုပ်ရှိခဲ့သော ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက် (အသင်းတိုက်) မှာ အမှတ် ၇၇ ဧရာကျော်လမ်း၊ ပုဇွန်တောင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်တည်ရှိသည်။

၁၉၀၈ ခု၊ ဧပြီလ ၅ ရက်နေ့ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်း၏ နှစ်ပတ်လည်အစည်းအဝေးတွင် စာဖတ်ခန်းနှင့် စာကြည့်တိုက်တည်ထောင်ရန်ဆုံးဖြတ်ကြ၏။ ယနေ့လုပ်ငန်းတာဝန်ပြီးနောက် အကျိုးရှိစွာအသုံးပြုနိုင်ရန် မြန်မာလူမျိုးတို့အတွက် လူမှုဆက်ဆံရေးနှင့် အသိဉာဏ်တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုး လာစေရန် စုဝေးနိုင်သောဆွေးနွေးခန်းမမျိုး (ဘုံရိပ်သာ) လိုအပ်နေ၏။

ယင်းစာဖတ်ခန်းနှင့် စာကြည့်တိုက်ကို အဆိုပါရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်တည်ဆောက်ကြမည်။  
မြန်မာလူမျိုးတိုင်းစုပေါင်း၍ လုပ်ဆောင်ကြခြင်းဖြင့် အောင်မြင်မှုဆက်တိုက်ရလာမည်ဟုမျှော်လင့်  
ရမည်။ အသင်း၏လုပ်ဆောင်ရန်အချက်များကို ထုတ်ပြန်လှုံ့ဆော်ရာ၌ စာကြည့်တိုက်များ ထူထောင်  
သွားရန်၊ စာအုပ်စာတမ်းများထုတ်ဝေသွားရန်ဟူ၍ ဝိုင်အမ်ဘီအေ လစဉ်ထုတ်မဂ္ဂဇင်း တွဲ ၂၊  
အမှတ် ၃၊ (ဩ ၁၉၀၉) တွင်ဖော်ပြထားသည်။

နယ်အသီးသီးတွင်ဝိုင်အမ်ဘီအေ၏ ဆော်ဩချက်အရ စာဖတ်အသင်းကလေးများ  
ပေါ်ပေါက်လာကာ အခြားသောအသင်းအဖွဲ့များသို့လည်းကောင်း၊ အစိုးရဌာနများသို့လည်းကောင်း  
ကူးစက်ခဲ့ပြန်သည်။<sup>၂၀</sup>

ထိုအချိန်က သူစရိကယုဝအသင်းလည်း ပေါ်ပေါက်လာသဖြင့် အသင်းရှိသည့်နေရာတိုင်း  
တွင် စာကြည့်ခန်းများပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ရေးအတွက် ဝံသာနုလုပ်ငန်းများတွင်လည်း  
စာကြည့်တိုက်ခန်းများသည် အတိုးတက်ဆုံး၊ အလှုပ်ရှားနိုင်ဆုံး၊ နိုင်ငံရေးလှုံ့ဆော်မှုများဖြစ်ခဲ့သည်။

သို့သော်နိုင်ငံရေး သာသနာဂဲဩဇာနှင့်အတူ နိမ့်ချည်မြင့်ချည်မတည်မြဲဘဲ နောက်ဆုံးတွင်  
ငွေရေးကြေးရေးနှင့် တာဝန်ခံဂရုစိုက်ရေးတို့ ဆုတ်လျော့မှုကြောင့် ထိုစာကြည့်ခန်းများ ပျောက်ကွယ်  
သွားရလေသည်။ သို့သော်လည်း ယခုထက်တိုင် စံအမူနာပြုစရာ ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်ပိဋ  
ကတ်တိုက်တစ်ခု ရန်ကုန်မြို့တွင်တည်ရှိနေသေးပေသည်။<sup>၂၁</sup>

စာကြည့်တိုက်များထူထောင်ရန်အတွက် လိုအပ်သောအချက်များကို သုံးသပ်ဖော်ပြရာ၌ -

- (၁) လူမျိုးတစ်မျိုး၏ဗဟုသုတကို အခြားလူမျိုးတစ်မျိုးသို့ ပို့ဆောင်ပေးရာတွင် စာအုပ်သည်  
အရေးအကြီးဆုံးသောအရာဖြစ်သည်။
- (၂) စာဖတ်ခန်း (စာကြည့်တိုက်) များ တည်ထောင်ခြင်းအားဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှု  
များစွာရရှိလာနိုင်ပေရာ -

လူ့ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက်ရေးတွင် အသိဉာဏ်ဗဟုသုတကြွယ်ဝမှုသည်အရေးကြီးသော  
အချက်တစ်ရပ်အဖြစ်ပါဝင်နေပေရာ ဗဟုသုတမပြည့်စုံလျှင် ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက်ထွန်းကားလာလိမ့်  
မည်မဟုတ်ပေ။

စာဖတ်ခန်းများသည် လူမှုဆက်ဆံရေးတွင် မိတ်ဆွေတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးတွေ့ဆုံပြီး ပျော်ရွှင်  
ကြည်နူးဖွယ် စကားစမြည်ပြောဆိုနိုင်သောနေရာဖြစ်ပေသည်။

စာကြည့်တိုက်၏တိတ်ဆိတ်ငြိမ်သက်မှုသည် တွေးတောကြံဆမှုနှင့် လေ့လာဆည်းပူးမှုတွင်  
များစွာအထောက်အကူဖြစ်စေသည်။

၂၁။ သန်းထွန်း၊ ဦး။ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ခရီး၊ ပညာလောကစာဆောင် စာ - ၄၉။

၂၂။ သိမ်းဆွေ၊ ဗိုလ်။ စာကြည့်တိုက်အခြေခံပညာ၊ စာ - ၉။

ထို့ကြောင့်အောက်ပါစာအုပ်အမျိုးအစားများကို လက်ဆောင်ပေးခြင်း၊ လှူဒါန်းခြင်းပြုပါက ကျေးဇူးတင်ဝမ်းမြောက်စွာလက်ခံပါမည်။

- (၁) ဘာသာရေးဆိုင်ရာ (အင်္ဂလိပ်၊ မြန်မာ) စာအုပ်များ၊
- (၂) မြန်မာလူမျိုး၊ မြန်မာစာပေအကြောင်း ဆိုင်ရာစာအုပ်များ၊
- (၃) အတ္ထုပ္ပတ္တိ စာအုပ်များ၊
- (၄) သမိုင်း (အထူးသဖြင့်အိန္ဒိယ၊ မြန်မာနှင့်အရှေ့ဗျားဆိုင်ရာ)၊
- (၅) သိပ္ပံဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစာအုပ်များ၊
- (၆) ရည်ညွှန်းစာအုပ်များ၊
- (၇) ကဗျာ၊ ပြဇာတ်နှင့် ဒဏ္ဍာရီ၊
- (၈) မြန်မာစာပေ၊
- (၉) သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း။

ဟူ၍ “ဗုဒ္ဓကလျာဏယုဝမဂ္ဂဇင်း” (တွဲ ၁၊ မှတ် ၂၊ ဇူလိုင်၊ ၁၉၀၈) တွင်ဖော်ပြခဲ့သည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းချုပ်ကြီး၏ စာကြည့်တိုက်အတွင်းရေးမှူးမှာ မောင်ဘချို (ဘီအေ) ဖြစ်သည်ဟုသိရ၏။ နိုင်ငံရေးအရှိန်အဝါကောင်းသောသူများ၏ ဦးဆောင်မှုကြောင့် အမြို့မြို့အနယ်နယ်တွင် အသင်းခွဲများပေါ်ပေါက်လာသည်။

**ပိဋကတ်တော် သန့်ရှင်းရေး**

၁၉၅၀ ပြည့်၊ စက်တင်ဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေစာပေဖြန့်ချိရေး အဖွဲ့တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်း၍ ပိဋကတ်တော်သန့်ရှင်းရေးနှင့် ပိဋကတ်တိုက်တော်မြန်မာပြန်များထုတ်ဝေရေးကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၁ ခု၊ အောက်တိုဘာလတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေ ပိဋကတ်တော်သန့်ရှင်းရေး အဖွဲ့က တိုက်ဆိုင်စီစဉ်ထားပြီးသော ပိဋကတ်တော်စာအုပ် ၂၀ ကိုနိုင်ငံတော်ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ကြီး သို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်ခဲ့သည်။

၁၉၅၅ ခုနှစ် ဝိုင်အမ်ဘီအေ အမှုဆောင်လူကြီးများစာရင်း၌ ဥက္ကဋ္ဌဦးအုန်းဖေလက်ထက်တွင် ဦးတင်ဦးသည် စာကြည့်တိုက်မှူးဖြစ်သည်ဟုသိရသည်။

**လက်ရှိအခြေအနေ**

၁၉၈၆ ခု၊ ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် အသင်းစာကြည့်တိုက်ကိုပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်အသင်းဝင် ၂၂၅ ဦးရှိခဲ့သည်။ ယခုလက်ရှိအခြေအနေမှာမူ စာကြည့်တိုက်ဟုပြောဆိုသည့် အခြေအနေမရှိပေ။ ပေ ၃၀ ပတ်လည်ရုံးခန်းနံရံများ၌ စာအုပ်များကိုဗီရိုများနှင့် ထားရှိကာဖတ်ရှုငှားရမ်းသူမရှိပေ။ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သူမဲ့လျက် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဝိုင်အမ်ဘီအေပိဋကတ်တိုက်သည် မှေးမှိန်လျက်ရှိပါသည်။

### ဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်

#### တောင်ငူဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်

၁၈၈၇ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်သည်။ ဝိတိုရိယဘုရင်မ၏နန်းဆက်အနှစ် (၅၀) မြောက်ရွှေရတနာဘင်္ဂလားအထိမ်းအမှတ်အဖြစ် အများပြည်သူပေးလှူသောရန်ပုံငွေထဲမှ တည်ထောင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီအချိန်တွင် တောင်ငူမြို့နန်းတော်ရာတွင် တည်ရှိသောစာကြည့်တိုက်အဆောက်အအုံသည် တဖြည်းဖြည်း ယိုယွင်းပျက်စီးစပြုလာသည်။ စာအုပ်များကိုဝယ်ယူဖြည့်ဆည်းနိုင်ခြင်းမရှိ။ စာကြည့်တိုက်သို့လာသူဦးရေမှာလည်း တစ်စတစ်စကျဆင်းလာသည်။ လစ်လပ်နေသောစာအုပ်စင်များပေါ်သို့ စာအုပ်အသစ်များပြန်လည် မရောက်လာတော့ချေ။ ပထမကမ္ဘာစစ်ပြီးစ၌ ဤစာကြည့်တိုက်တွင် စာအုပ်စာတမ်းများအစား လင်းနီများသာကြီးစိုးနေပေတော့သည်။

၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်ကို နေရာဟောင်းမှနေရာသစ်သို့ ပြောင်းရွှေ့တည်ထောင်ခဲ့သည်။ မြို့သူမြို့သားများကလည်း စိတ်အားထက်သန်စွာကူညီကြသည်။ ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်အသင်းဟူ၍ အမည်ပေးထားသည်။ အစပထမတွင်စာကြည့်တိုက်ဟုဆိုသော်လည်း စာဖတ်ခန်းအဆင့်မှ ပြုစုပျိုးထောင်သူများ၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုများကြောင့် ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံ စုဝေးရာနေရာဌာနအဖြစ်သို့ရောက်ရှိလာသည်။ စာကြည့်တိုက်အဆောက်အအုံမှာ ကျပ်ငွေ ၅၀၀၀ ခန့်တန်သည်။ ထို့ပြင် တင်းနစ်ကစားကွင်းတွင် ဘိလိယက်ခုံ၊ ဥယျာဉ်တို့ဖြင့် စည်ကားသိုက်မြိုက်စွာပရိသတ်များဝေဆာလျက်ရှိသည်။

ဤစာကြည့်တိုက်တွင် ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များ၊ ထိုရန်ကျမ်းစာအုပ်များ၊ သမ္မကျမ်းများ၊ ဟိန္ဒူဂီတကျမ်းများ စသည်ဖြင့် ဘာသာရေးစာအုပ်မျိုးစုံရှိလေသည်။ သတင်းစာအမျိုးမျိုးလည်းရှိသည်။<sup>၂၃</sup>

အသင်းပိုင်စာအုပ်များသည်ထိုအချိန်က တန်ဖိုးဖြင့် ငွေကျပ် ၅၀၀၀ ဖိုးခန့်ရှိသည်။ အသင်းသားဦးရေမှာ ၂၀၀ ခန့်ရှိသည်။ စာနယ်ဇင်း ၁၀ မျိုးရှိသည်။ နေ့စဉ်လာရောက်သူဦးရေ ၁၀၀ ကျော်ခန့်ရှိသည်။ ကျောင်းသားနှင့်လူငယ်များ အများဆုံးဖြစ်သည်။ ဤအသင်းမှကိုယ်ပိုင်သတင်းစာတစ်စောင်ဖြစ်သော တောင်ငူကမ္ဘာကိုထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။

၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင်အသင်း၌ စာအုပ် ၂၇၃၇ အုပ်ရှိပြီး ယင်းတို့အနက် ၇၈၄ အုပ်မှာနောက်ထပ်တိုးလာသောစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် စာအုပ်ပေါင်း ၁၉၅၅ အုပ်ငှားရမ်းရသေးသည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်၌ စာအုပ်အနည်းငယ်ပျောက်သည်။

---

၂၃။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၂၂ ဇန်၊ ၁၉၂၀) စာ ၁၀၈။

**စာကြည့်တိုက်ဝင်ငွေ**

၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်၏ဝင်ငွေမှာ ၂၃၂၁ ကျပ်ဖြစ်ပြီး၊ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ၁၆၉၂ ကျပ် ၁၄ ပဲဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့အသင်းဝင်ငွေ လျော့နည်းခဲ့ခြင်းမှာအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာ စီမံကွပ်ကဲမှုလျော့နည်း၍ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်တောင်ငူ ဒိစတြိတ်ကောင်စီနှင့် တနင်္သာရီဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတို့ကလည်း ကူညီထောက်ပံ့ခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ မြန်မာစီပယ်မှခွင့်ပြုငွေမှာ ၂၅၀ မျှသာဖြစ်သည်။ သို့သော် ပညာဌာနက ၁၉၃၂ ခုနှစ် မတ်လတွင်ငွေကျပ် ၅၀၀ ခွင့်ပြုပေးသည်။ အသင်းသားများထံမှရရှိသော ဝင်ငွေမှာ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ၈၁၃ ကျပ် ၁၄ ပဲဖြစ်သည်။ အသင်းသားအချို့ကပေးရန် အကြွေးများလည်းကျန်ရှိနေသည်။

အသင်းတိုးတက်မှုများအတွက် လစဉ်အစည်းအဝေးများကိုပြုလုပ်သည်။ မစ္စတာဖာနီဗယ်၊ ဦးဖေမောင်တင်တို့ကလာရောက်၍ စာကြည့်တိုက်အတွက်ဟောပြောပွဲများနှင့် စာပေရေးရာဆိုင်ရာစိတ်ပါဝင်စားသူရင့်သန်လာရန် ဆွဲဆောင်ကြိုးပမ်းခဲ့ပေသည်။ ထို့ပြင်ဆွေးနွေးပွဲများ၊ စကားအခြေအတင်ပြောပွဲများ၊ စာစီစာကုံးပြိုင်ပွဲများသာမက တင်းနစ်၊ စားပွဲတင်တင်းနစ်၊ ကြက်တောင်ရိုက်၊ ဘောလုံးပွဲစသည်များကိုလည်း ဤစာကြည့်တိုက်အသင်းကဦးဆောင်၍ စီမံဆောင်ရွက်သည်။ စာကြည့်တိုက်အသင်းပိုင် ဥယျာဉ်မှာတောင်ငူမြို့တွင်အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။

၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင်ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်နှင့်ပူးတွဲ၍ သက်ကြီးပညာသင်ကျောင်းကို ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။

အသင်းခန်းမသည် ယောက်ျားလေးစကောက်အသင်း၊ ကလေးသူငယ်များစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း၊ ကျောင်းဆရာများအသင်း၊ အားကစားအသင်း၊ ကြက်ခြေနီ၊ စိန်ဂျွန်းသူနာပြုအသင်း၊ လူမှုရေးအသင်း၊ အက်စ်ပီစီအေမီးသတ်တပ်ဖွဲ့ စသည့်အသင်းများအတွက် အချက်အချာခန်းမဖြစ်လေသည်။ ထိုအသင်းများပေါ်ပေါက်လာသည်မှာလည်း တောင်ငူဂျူဗလီစာကြည့်အသင်းမှအသင်းသားများ၏ ကြိုးပမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သည်။

**ပဲရောဦးဆန်နီစာကြည့်တိုက်**

**ဆန်နီဘဝ**

ဦးဆန်နီသည် ခရစ်နှစ် ၁၉၁၈ ခုနှစ်မှစ၍ အလုပ်လုပ်ခဲ့သောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏။ သမုဒ္ဒရာဝမ်းတစ်ထွာအတွက်သူ၏ ပထမဦးဆုံးအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအလုပ်သည် ရန်ကုန်မြို့မြင်းပြိုင်ကွင်းဟောင်းရှိ ရန်ကုန်စိန်လယ်ဂျာထီစာရေးဖြစ်သည်။ ထို့နောက်မျက်နှာဖြူတစ်ဦးသည် ဦးဆန်နီ၏ အရည်အချင်းကိုသဘောကျ၍ ရန်ကုန်မြို့ ဘင် (က) အေ( ဖ) ဘားမားခေါ်ဘဏ် တိုက်တွင်

မစ္စတာဟောလ်က အယ်လင်ချားမ် (၀) ဝပ်တွင် အလုပ်သွင်းပေး၏။ ဘဏ်တိုက်အသိမ်းခံရ၍ ဦးဆန်နီသည်မြင်းပွဲရပ်ဒိုင်တွင် စာရေးဝင်လုပ်၏။ ထိုမှတစ်ဖန်မေကျာပဲရော့ဆိုသူနှင့် တွေ့သဖြင့် စာရေးအလုပ်ကို လခ ၃၀ ကျပ်နှင့်ရလေ၏။ မေကျာပဲရော့ဆိုသူကား ပဲရော့တက္ကစီကုမ္ပဏီကို စတင်တည်ထောင်သောပုဂ္ဂိုလ်တည်း။ ဦးဆန်နီသည်မေကျာပဲရော့ထံမှ ၎င်းကုမ္ပဏီကိုဝယ်ယူ လေသည်။ လုပ်ငန်းတိုးတက်အောင်မြင်လာသောအခါ ပဲရော့ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းကို စတင်လုပ်ကိုင်လေ ၏။ မြန်မာများသည် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း၊ စာပေ၊ စာအုပ်စာတမ်းတို့ကိုများများဖတ်မှ တိုးတက်လိမ့်မည်ဟုယုံကြည်သူဖြစ်သည်။ သို့သော်မြန်မာတို့သည် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း၊ စာအုပ်စာတမ်းဖတ်ရှုသူ ဦးရေအလွန်နည်းပါးသဖြင့် တစ်နည်းအားဖြင့်အသိတရားများကြစေရန် ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်လေ၏။ ကုမ္ပဏီနှစ်ခုကို အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်နေစဉ် လမ်းညွှန်ဂျာနယ်တစ် စောင်ကိုထုတ်ဝေခဲ့ဖူးလေသည်။

မျိုးချစ်စိတ်ထက်သန်သူတစ်ဦးဖြစ်သည့်အလျောက် အမျိုးသားပညာရေးကို မိမိတစ်ဦးတည်း တီထွင်လျက် အမျိုးသားကျောက်တိုင်စိုက်ထူရန်အားထုတ်ခဲ့လေ၏။ ရှေးဟောင်းစာပေ၊ ခေတ်ပေါ် စာပေစုဆောင်းဖတ်ရှုခြင်း၊ ဖတ်ရှုရန်တိုက်တွန်းခြင်းတို့တွင်ဝါသနာပါသူဖြစ်သည်။<sup>၂၄</sup>

**စာကြည့်တိုက်**

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့မော်တင်လမ်း ပဲရော့တိုက်အောက်ထပ်၌ စာကြည့်တိုက်ဖွင့်ထား သည်။ ပဲရော့ကုမ္ပဏီသည်ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းနှင့် တက္ကစီလုပ်ငန်းအပြင် တိုက်၏အောက်ထပ်တစ်ခြမ်း၌ စာကြည့်တိုက်ကိုပါ ထားရှိသည်။ တက္ကစီလုပ်ငန်းမှစာရေးကြီးသည် စာကြည့်တိုက်မှူးတာဝန်ကိုပါ ထမ်းဆောင်သည်။ ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏စာကြည့်တိုက်မျိုးသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်ယခင်ကလည်း ပေါ် ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ နောင်တွင်လည်းပေါ် ပေါက်ရန်ခဲယဉ်းလှပေသည်။ သူ့စေတနာနှင့် ပညာအလှူ သည် နက်ရှိုင်းကြီးမားလှပါသည်။ သူ၏စာကြည့်တိုက်သည် သဘောအကောင်းဆုံး၊ စာကြည့်သူ တို့ကိုအလိုလိုက်ဆုံး၊ သည်းခံမှုအရှိဆုံး စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။

“ဤစာကြည့်တိုက်တွင်သင်ဖတ်လိုသော စာအုပ်မရှိပါက ရနိုင်သောနေရာနှင့် စာအုပ်အ မည်ကိုဧည့်သည်မှတ်တမ်းစာအုပ်တွင်ရေးခဲ့ပါ။ သို့မဟုတ်စာရေးကြီးအားပြောပါ” ဟူ၍ စာဖတ်စားပွဲ အလယ်တွင် စာတမ်းတစ်ခုထောင်ထားလေသည်။

ထို့ပြင်မသမာသောစာဖတ်သူအချို့က စာအုပ်ကိုတိတ်တဆိတ်ယူဆောင်သွားသည်ကို စာကြည့်တိုက်မှူးက မြင်တွေ့လျှင်မမြင်ချင်ဟန်ပြုနေရမည်ဟု ဦးဆန်နီကမှာကြားထားလေသည်။

၂၄။ “သူဌေးခေါ်လျှင်စိတ်ဆိုးသူ” ဆယ်သန်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၁၀၊ နို - ၁၉၃၅။ စာ ၁၀၆ - ၁၈၉။

ပဲရော့ဦးဆန်နီသည် မျိုးချစ်စိတ်ထက်သန်သောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၍ပဲရော့ရုပ်ရှင်ကားများတွင် အကွက်ရလျှင်ရသလို ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် နိုင်ငံခြားသားများကို ထိုးနှက်ကလော်ခြင်းဖြင့်လည်း ကောင်း၊ တစ်နိုင်လုံးရှိစာကြည့်တိုက်များသို့ စာအုပ်များကိုမည်သည့်မည်မျှ မငြင်းမပယ် ပေးလှူခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဓာတ်မီးလမ်းညွှန်ဂျာနယ်ကိုထုတ်ဝေခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း တိုင်းပြည်၏အကျိုးကို စွမ်းဆောင်ခဲ့လေသည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်လယ်အထိ ဦးဆန်နီဒါနပြုခဲ့သော စာကြည့်တိုက်ပေါင်းမှာ မြန်မာပြည်တစ်ဝန်းတွင် ၁၄၀၀ ကျော်ပေသည်။<sup>၂၅</sup>

ထို့ကြောင့်စာအုပ်စာရင်းကိုကြည့်ပါမူ လိုသည်မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ အချို့မှာ ၂ အုပ်မှ ၅ အုပ်အထိပင်ရှိလေသည်။ ဤစာကြည့်တိုက်တွင် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များကို မှန်မီရှိတစ်လုံးဖြင့်ထားရှိ သည်။ မြန်မာစာကြီးပေးကြီးများကိုလည်း မှန်မီရှိဖြင့်သီးခြားထားရှိသည်။ စာနယ်ဇင်းနှင့်ခေတ်ပေါ် စာအုပ်များသည် အစုံလင်ဆုံးဖြစ်သည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ရှိခေတ်ပေါ် စာအုပ်များ ဤစာကြည့် တိုက်လောက်မများပေ။ စာကြည့်တိုက်မှူး၏အဓိကတာဝန်မှာ စာအုပ်များနေရာတကျပြန်စီခြင်းနှင့် စာဖတ်သူလိုချင်သောစာအုပ်များဝယ်ပေးရခြင်းသည် အဓိကဖြစ်ပေသည်။

**ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏ဟောပြောချက်**

ယနေ့ဆယ်သန်းကျော်ရှိသောဗုဒ္ဓဘာသာမြန်မာလူမျိုးများသည် ခေတ်နှင့်အလျော်ဆုံး စာအုပ်ကိုတစ်ယောက်တစ်အုပ်စီအစအဆုံးဖတ်လျှင် နက်ဖြန်မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံး အံ့ဩဖွယ်ရာ တိုးတက်လိမ့်မည်။

လူဟာပေါင်းသင်းဆက်ဆံတတ်တဲ့ သတ္တဝါဖြစ်တယ်။ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံတာဟာ သူ့အ ကျိုးကိုယ်အကျိုး ၂ ခုကိုသူနဲ့ မိမိနဲ့ဖလှယ်တာပါ။ ဒီလိုသူ့အကျိုးနဲ့ကိုယ်အကျိုး ၂ ခုကိုဖလှယ်မှလဲ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံလို့ဖြစ်တယ်။ တစ်စုံတစ်ခု သောကဖြစ်စေ၊ ကိစ္စဖြစ်စေ အရေးအကြောင်းဖြစ် စေ၊ ပေါ်ပေါက်လာတဲ့အခါ မိတ်ကောင်းကိုရှာကြတယ်။ အကြံအစည်အလုပ်အကိုင်မှာလဲ တစ်ယောက်ထဲလုပ်လို့ဖြစ်နိုင်တဲ့အကြံ၊ အလုပ်၊ မိတ်ဆွေအကူအညီနဲ့ဖြစ်နိုင်တဲ့အကြံ အလုပ်ဆို လို့ရှိသေးတယ်။ အပူတစ်ခုခုတွေ့ကြိုလာရင်ဖြစ်စေ၊ အခက်အခဲတစ်ခုခုဖြစ်လာရင်ဖြစ်စေ၊ အကြံ တစ်ခုခုကိုစိတ်ကူးတဲ့အခါဖြစ်စေ မိတ်ဆွေကိုတိုင်ပင်တယ်။ အကြံတောင်းတယ်။ ကူညီတယ်။ ပညာရှိများကိုလည်း ဆည်းကပ်မေးမြန်းတယ်။ အကူတောင်းတယ်မဟုတ်ပါလား။

ဒီလိုလူပုဂ္ဂိုလ်ကိုစွဲပြီး မိတ်ဆွေပေါင်းသင်းတဲ့အချက်အပြင် အခြားနည်းပေါင်းသင်းတဲ့ အချက်လည်းရှိသေးတယ်။ အခြားနည်းပေါင်းသင်းတာက လူကိုပေါင်းသင်းတာမဟုတ်ဘူး။ စာအုပ်ကိုမိတ်ဖွဲ့ပေါင်းသင်းခြင်းဖြစ်တယ်။ စာအုပ်ကိုဘယ်လိုမိတ်ဖွဲ့မလဲ။ စာအုပ်ကိုမိတ်ဖွဲ့ခင် မိမိ

၂၅။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၄ ဇွန် ၁၉၃၈)၊ စာ - ၁၆။



ကိုယ်ကိုမိမိ ဘာအလိုရှိသလဲ။ ဘာဖြစ်နေသလဲဆိုတာကို ပထမစစ်ဆေးကြည့်ရတယ်။ အပူရှိသလား။ သောကများနေသလား။ စီးပွားဥစ္စာယိုယွင်းနေသလား။ ဗဟုသုတလိုသလား။ အင်ဂျင်နီယာအလုပ်မှာ သိချင်သလား။ ကုန်သည်တွေအလုပ်ကိုသိချင်သလား။ လက်မှုပညာအလုပ်ကိုသိလိုသလား။ တိုင်းပြည်ရေးကိုလေ့လာလိုသလား။ ဘာအလိုရှိသလဲ။ ဘာဖြစ်ချင်သလဲ။ ယခု ချက်ချင်းဘယ်လိုဖြစ်နေသလဲ။ ဒါတွေကိုမိမိကိုယ်မိမိတွေးတောပြီး စစ်တမ်းထုတ်ကြည့်ရတယ်။ ဒီလိုစစ်တမ်းထုတ်ကြည့်ရင် မိမိဖြစ်ပုံ၊ လိုပုံ၊ အခြေအနေကိုသေချာဂန သိလိမ့်မယ်။ စဉ်းစားမိလိမ့်မယ်။

မိမိ၏ဝါသနာတစ်ခုခုကိုစစ်ဆေးလို့တွေ့ရင် ဒီဝါသနာနဲ့ဆိုင်တဲ့စာအုပ်မိတ်ဆွေတွေကို ရှာစမ်းပါ။ မိမိအပူရှိရင် ဒီအပူကိုဖြေဖို့ရာ အကြံကောင်းလိုတယ်။ ဒီတော့ဒီအပူနဲ့သက်ဆိုင်တဲ့ အကြံကောင်းညာဏ်ကောင်းပါတဲ့စာအုပ်တွေကိုရှာရတယ်။ စုဆောင်းရတယ်။

ဒီလိုရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ဖတ်ရှုကြည့်ရင်မူချစာအုပ်ထဲက ပုပုဝိုင်းဝိုင်းစာလုံးတွေဟာမိမိအလိုအကြံအစရှိသည်တို့ကို ကူညီဖြည့်စွက်လိမ့်မယ်။ ဒီတော့မှ စာအုပ်ဟာမိတ်ဆွေကောင်းကြီးပါကလားဆိုပြီးကျေးဇူးတင်တယ်။ ဒါကြောင့် မိမိမှာဘာဖြစ်ဖြစ် ဘယ်အခြေနေနေ ဘာအလိုရှိရှိစာအုပ်နှင့်သာတိုင်ပင်စမ်းပါ။ သူတစ်ပါးကိုမတိုင်ပင်ခင် စာအုပ်နှင့် ရှေးဦးစွာတိုင်ပင်လိုက်ပါ။ စာအုပ်ဟာဘယ်အခါမှမဆိုးနိုင်။ မမှားနိုင်တဲ့မိတ်ဆွေစစ် မိတ်ဆွေကောင်းကြီးဖြစ်တယ်။ ပညာရှိကြီးလည်းဖြစ်တယ်။ စာအုပ်တွေကိုရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ဖတ်ရှုနေခြင်းဟာ မိတ်ဆွေစစ်ကြီးတွေ၊ ပညာရှိကြီးတွေကိုအိမ်မှာ စုဆောင်းခေါ်ငင်ထားပြီး မပြတ်မလပ်နီးနှောနေတာနဲ့တူတယ်။ ဒီလိုနီးနှောတဲ့အခါ စာအုပ်က သူ့အကျိုးအနည်းငယ်မျှခံစားတာမဟုတ်ဘူး။ ဖတ်သူရဲ့အကျိုးကိုသာ လုံးလုံးဖြစ်စေတယ်။ ကြည့်စမ်းစာအုပ်ဟာဘယ်လောက်မြင့်မြတ်တဲ့ ပရဟိတသမားကြီးလဲ။ ဒီလောက်မြင့်မြတ်တဲ့မိတ်ကောင်းကြီးကိုမပေါင်းလိုရင် ဘယ်သူမိုက်ရာကျမလဲ။

ကျွန်ုပ်သတိပေးလိုတယ်။

- ၁။ တစ်ခုခုဖြစ်ရင် စာအုပ်နှင့်တိုင်ပင်ပါ။
- ၂။ ယနေ့ဗမာပြည်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဆယ်သန်းကျော်ဟာ တိုးတက်ကြီးပွားအောင်လမ်းပြကောင်းတဲ့စာအုပ်ကိုလူတစ်ကိုယ်တစ်အုပ်စီဖတ်၊ ဆုံးအောင်ဖတ်။ နက်ဖြန်ဗမာခေတ်ကြီး ပြောင်းလိမ့်မယ်။
- ၃။ စာအုပ်တွေများများရှိတဲ့အိမ်ဟာ ပညာရှိများများရှိတဲ့အိမ်ပဲ။

မြန်မာခေတ်ကြီး တစ်ဟုန်တည်းတိုးတက်အောင် စာကြည့်တိုက်များကို ရပ်တိုင်း၊ ရွာတိုင်း၊ မြို့တိုင်း တွင်ဖွင့်ကြပါ။<sup>၂၆</sup>

၂၆။ “ပဲရောဦးဆန်နီဟောပြောချက်” ဆယ်တန်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၂၊ မှတ် ၃၉၊ မေ - ၁၉၃၇။ စာ ၆။

**အခြားအသင်းအဖွဲ့နှင့်စာကြည့်တိုက်များ**

၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့အရှေ့ပိုင်းတွင် ရာမကရုဇ်ရှနာ<sup>၂၇</sup> အသင်းကိုတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၁၃ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်နှင့် စာဖတ်ခန်းကို ပျိုးထောင်ခဲ့သည်။ ဤစာကြည့်တိုက်သည် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက် အမျိုးအစားပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သက်တမ်းအရှည်ဆုံး စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။

ဂျပန်ခေတ်တွင် အာရှလူငယ်အစည်းအရုံး ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၃ ခု၊ နိုဝင်ဘာလတွင် အစည်းအရုံးဝင်နှစ်သောင်းရှစ်ထောင်ကျော် အစည်းအရုံးခွဲပေါင်း ၂၇၀ ကျော်ရှိခဲ့သည်။

အာရှလူငယ်အစည်းအရုံးမှာ လူငယ်များကိုပြုစုပျိုးထောင်ရန်ဟု ရည်ရွယ်ချက်တွင်ပါရှိသည့် အတိုင်း လူငယ်များ၏ ကာယဗလ၊ စာရိတ္တဗလများတိုးတက်ရန် နေ့စဉ်ကြိုးစားဆောင်ရွက်ကြသည်။ ကာယဗလဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် ဌာနချုပ်တွင် အလေးမကိရိယာများ၊ တန်းဘားများထားသည်။ ထိုနည်းတူ ဉာဏဗလတိုးတက်ရန်အတွက်လည်း စာအုပ်ပေါင်း ၅ သောင်းကျော်ရှိစာကြည့်တိုက်ကြီး ဖွင့်လှစ်၍ သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းများစုံအောင်ထားရှိလေသည်။

ထိုအချိန်က ဤစာကြည့်တိုက်သည်အကြီးဆုံးဟူ၍ပင် အသိအမှတ်ပြုကြရသည်။ ထိုစာကြည့်တိုက်ကြီးမှူး၍ ဗမာနိုင်ငံအကြောင်း စာတမ်းပြိုင်ပွဲကြီး တစ်ခုလည်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။<sup>၂၈</sup>

ဤစာကြည့်တိုက်ကို အရှေ့အာရှတိုက်လူငယ်များအစည်းအရုံး ဗဟိုစာကြည့်တိုက် ဟုလည်းခေါ်သည်။

မြန်မာပြည်ကြီး စစ်သလင်းအဖြစ်သို့ရောက်ပြီးနောက် တိုင်းပြည်အနေအထား ပျက်ပြားကုန်ရာ စာရေးဆရာများလည်းပါဝင်လေသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိစာရေးခြင်းဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုသူတို့ကိုတပေါင်းတည်းတည်း ဖွဲ့စည်းရန်လိုသည်ဟူသော ယူဆချက်ဖြင့် လူရိယဦးသိမ်းမောင်။ ကြီးပွားရေး ဦးလှ၊ ဂျာနယ်ကျော်ဦးချစ်မောင်၊ ဇဝနဦးသိန်းတို့၏ ဆော်ဩချက်အရ ၁၃၀၄ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက်နေ့တွင် ရန်နိုင်ဈေး (ယခုဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းဈေး) အထက်ထပ်ရှိ ကျန်းမာရေးပြတိုက်ဝန်းတွင် စည်းဝေးကြသည်။ ထိုအစည်းအဝေးက စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက် ကည်ထောင်၍အများပြည်သူတို့အတွက် ဖွင့်လှစ်ရန်စီစဉ်ကြလေသည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ စာရေးဆရာများအသင်းစာကြည့်တိုက်ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။<sup>၂၉</sup>

၂၇။ Ramakrisna  
၂၈။ မြန်မာအလင်းသတင်းစာ (၁၈ နို ၁၉၄၃) စာ ၃။  
၂၉။ စာရေးဆရာစာစောင် (၁၃၀၄ ခု၊ နတ်တော်လ) စာ ၃။

၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်းကို စတင်တည်ထောင်သည်။ အသင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ၁။ အသိအလိမ္မာ ဉာဏ်ပညာတိုးပွားစေခြင်း၊
- ၂။ အပေါင်းအသင်း ပြန့်ပွားစေခြင်း၊
- ၃။ ကိုယ်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်ရင့်သန်စေခြင်း၊
- ၄။ ကိုယ်လက် ကျန်းမာစေခြင်း၊
- ၅။ အသင်းသားများကို အဓိကထား၍ လူငယ်အားလုံးတို့ ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း ကြီးပွားစေရန် စောင့်ရှောက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။<sup>၃၀</sup>

၁၉၃၁ - ၃၂ ခုနှစ်တွင် စကော့ဇွေ၊ အခန်းအမှတ် ၁၇၂ နေရာ၌ စာဖတ်ခန်းဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ဤအသင်း၏ပိဋကတ်တိုက်သည်လည်း ယင်းစာဖတ်ခန်းတွင်ရှိသည်။ အခမဲ့စာဖတ်ခန်းတွင်စာဖတ်သူများ ဗဟုသုတရှာသူများဖြင့်ပြည့်သိပ်လျက်ရှိသည်။ မြန်မာအင်္ဂလိပ်နေ့စဉ်သတင်းစာများ၊ မဂ္ဂဇင်းများကိုထားရှိသည်။ သတင်းစာဂျာနယ်မဂ္ဂဇင်းများကိုပေးလှူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များလည်းရှိသည်။<sup>၃၁</sup>

၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် အသင်းပေါင်း ၃၃ သင်းအထိရှိခဲ့သည်။

မြန်မာပြည်ပြန့်ပွားရေးအသင်းနှင့် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ကို မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၉၀ ပြည့်နှစ်၊ သီတင်းကျွတ်လဆုတ် ၉ ရက်နေ့တွင် စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အသင်း၏အကြီးအကဲတို့မှာ လက်ဖတ်နင်ကာနယ် ဦးဘခက်၊ မစ္စတာဂျေအက်ဖာနီဗယ်<sup>၃၂</sup> တို့ဖြစ်သည်။




---

၃၀။ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း။ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း၊ ဖေ ၁၉၃၈။ ခေါင်းကြီး  
 ၃၁။ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း။ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း (ဖေ ၁၉၃၄) စာ ၁၇ - ၁၉။  
 ၃၂။ J.S. Fumival